

Predškolska dob djeteta je u potpunosti ispunjena igrom i zauzima važno mjesto u njegovom životu. Igra nema ciljeve kojima služi, ona svoje ciljeve i svoj smisao ima u samoj sebi. Igra nije zbog nekog budućeg blaženstva, ona je u sebi već „sreća“. Iako se igra opisuje i kao aktivnost koja sama po sebi pruža zadovoljstvo djetetu, smatram da igra ima goleme potencijalne mogućnosti za razvoj raznovrsnih djetetovih inicijalnih resursa. Kroz igru dijete stječe iskustvo komunikacije, što je preduslov za nove spoznaje i stjecanje socijalnih i drugih vještina. Dakle, kroz komunikaciju sa vršnjacima u igri, dijete razvija i bogati svoja socijalna iskustva i na taj način razvija svoju socijalnu kompetenciju. Važnu ulogu u poticanju dječije igrovne komunikacije ima i odgajatelj koji treba da njeguje prirodne, svakodnevne situacije pogodne za vježbanje spontane komunikacije u kojima će dijete imati što značajniju ulogu, veći prostor za svoje samoinicijativno i samostalno učešće u razmjeni poruka sa drugima, u ovom slučaju - u igri. Dječja igra je multifunkcionalna aktivnost koja stvara napetost, uzbuđenje i ostvaruje se u specifičnim verbalnim i neverbalnim komunikacijama. Igra i pozitivan stav roditelja, odgajatelja, prema igri, djetetu omogućuje da se razvija skladno i harmonično.

ključne riječi: igra, predškolska dob, odgajatelj, društvo

A child's preschool age is completely filled with play and it occupies an important place in his life. Playing does not have goals it serves, it has its goals and its meaning in itself. The children's play is not for some future bliss, it is already „happiness“ in itself. Although the play is also described as an activity that in itself provides satisfaction to the child, I believe that the game has enormous potential opportunities for the development of various initial resources of the child. Through play, the child gains communication experience, which is a prerequisite for new knowledge and the acquisition of social and other skills. Thus, through communication with peers in the playing, the child develops and enriches his social experiences and thus develops his social competence. An important role in encouraging children's playful communication is also played by the educator who needs to nurture natural, everyday situations suitable for practicing spontaneous communication in which the child will have as significant a role as possible, greater space for his self-initiative and independent participation in exchanging messages with others, in this case - in the game. Children's play is a multifunctional activity that creates tension, excitement and is realized in specific verbal and non-verbal communications. The play and the positive attitude of the parents, educators, towards the play, enables the child to develop completely harmoniously.

Key words: game, preschool age, educator, society

Módszertani Közlöny 2022, XII. évfolyam, 1. szám

Újvidéki Egyetem

Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar

ETO: 37.091.33-027.22-053.4:796

https://doi.org/10.18485/uns_modszer.2022.12.1.1

Eredeti tudományos munka

A leadás időpontja: 2022.10.11.

Az elfogadás időpontja: 2022.11.15.

Terjedelem: 10–23

ULOGA IGRE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

THE ROLE OF PLAY IN PRESCHOOL CHILDREN

A játék szerepe az iskoláskor előtti gyermekeknél

Mersiha Kolčaković, Katarina Lasić

Sveučilište Hercegovina, Mostar

k.mersiha@gmail.com, katarina.lasic@hercegovina.edu.ba

Uvod

Igra je osnovna djelatnost djeteta predškolske dobi. Dijete u igri komunicira, izražava svoje osjećaje i odnose prema okolini, igra omogućuje djetetu da aktivno sudjeluje u društvenom životu. Sve što radimo u vezi s djecom ima formu komuniciranja, i to ne samo riječi, nego i boja tona, izraz lica ili govor tijela. Način našeg komuniciranja s djecom šalje poruke poštovanja, empatije i brige, ali isto tako može slati i suprotne poruke. Aktivnim slušanjem, poticanjem djece da govore o svojim osjećanjima, i korištenjem pozitivnog, opisnog jezika, mi dajemo djeci do znanja da nam se mogu povjeriti.

Neki znanstvenici dječiju igru opisuju kao društvenu aktivnost koja predstavlja vid komunikacije. Igra je oduvijek sastavni dio dječijeg života i stvaralaštva, kao i temelj dječijeg razvoja, njegovih tjelesnih, intelektualnih i socio-emocionalnih sposobnosti. Dijete se razvija u igri i stiče prve pojmove o sebi i svojoj okolini. Iako se na raznim nivoima društvenog razvoja mijenjao način života, igra je u novim društvenim uvjetima ostala sastavni dio dječije aktivnosti. Dijete u igri razvija pokretne sposobnosti i svoj živčani sustav, obogaćuje riječnik, proširuje saznanja o životu i radu ljudi, socijalizira se i uči pravilno ponašanje u životu. Zato možemo reći da igra utječe na svestrani razvoj dječije ličnosti i da joj u predškolskim ustanovama treba pokloniti veliku pažnju. Dijete koje je u ranom djetinstvu uspjelo i ojačalo u igri imaće uspjeha i kasnije, u školskom razdoblju.

Razvoj govora kod djece

Između desetog i petnaestog mjeseca pojavljuje se prva artikulirana riječ, odnosno višeznačna rečenica: "Mama.", koja znači u početku sve, a nakon učenja novih riječi, mama se odnosi samo na osobu. Prve nepotpune rečenice javljaju se oko druge godine. One ilustriraju put od misli do govora, redosljed rečenica je razrađen i njime se logično konstatira stanje. Oko treće godine dijete se služi jednostavnijim rečenicama. Tokom predškolske dobi dolazi do naglog razvoja jezika. Zvuci počinju sličiti riječima i riječi se kombiniraju jedna s drugom. Međutim, važno je i to o čemu djeca govore – počevši od toga da kazano možda nije značilo ništa, pa preko onoga što konkretno postoji, do onoga što je apstraktno rasuđivanje. Kada se kognitivne sposobnosti razvijaju tijekom predškolske dobi, dolazi do istinske eksplozije jezične sposobnosti: kako gramatika i fond riječi, tako i upotreba jezika ukazuju na evidentan i brz razvoj.

Važne uvjete za razvoj govora predstavljaju urođene predispozicije, biološka organizacija djeteta i uvjeti življenja, obiteljski faktori. Govor je složen psihički proces koga čine unutrašnji govor (odnosi se na psihičku stranu) i vanjski govor, kojim se oblikuje unutrašnji govor. Najčešći vid komunikacije jeste govor, koji ujedno predstavlja apstraktan termin, a odnosi se na mentalnu sposobnost koja omogućava ljudskom biću da se u komuniciranju služi organiziranim simboličkim sistemima, kao što je jezik. Osnovne funkcije komunikacije kod djece predškolske dobi su:

- uspostavljanje i održavanje odnosa s drugima (poziv na igru, traženje nečije pomoći, davanje uputstava za igru, traženje objašnjenja, zajedničko definiranje pravila igre, raspitivanje o osjećanjima drugih, itd.);
- samoizražavanje ili ekspresija (izražavanje svojih osjećanja, ideja, postupaka, obrazlaganje izbora, izražavanje ukusa i sviđanja, itd.);
- traženje odgovora na pitanja koja se postavljaju u svijetu (mogući uzroci pojava, razlika i sličnosti predmeta, razlozi nečijeg ponašanja, postavljanje raznih pitanja, itd.);
- prenošenje informacija (imenovanje predmeta, njihovo opisivanje, opisivanje i objašnjavanje pojava, ustanovljavanje uzročnosti, itd.);
- pričanje o svijetu mašte ili izražavanje kreativnosti (crtanje, vajanje, slikanje, modeliranje, simboličke igre, itd.)" (Pehar, 2007, 84-85).

Djeca ne uče jezik nego stječu sposobnost da ga koriste adekvatno pri formiranju poruka koje omogućavaju uspješnu komunikaciju. Kod djece se razvija govor ili sposobnost komunikacije, a jezik predstavlja sredstvo komunikacije koje dijete mora naučiti koristiti. Komunikacija s drugim ljudima pomaže djetetu da postane svjesno svoje individualnosti, otkriva mu različite načine promatranja stvarnosti što mu pomaže da o sebi i okolini izgradi realniju sliku. Komunicirajući dijete izražava svoje misli i osjećanja i obogaćuje ih novim informacijama, ono se socijalizira, emocionalno sazrijeva

i upoznaje svijet. Sam način komuniciranja djeteta je pokazatelj intelektualnih sposobnosti djeteta, nivoa socijalizacije i emocionalnog sazrijevanja (Pjanić, 2006.). Odgajatelj ima važnu savjetodavnu ulogu u organizaciji dječjih aktivnosti, jer se ne može osloniti na to da će djeca uvijek imati inicijativu u korištenju svih mogućnosti koje su im ponuđene. On ih uvodi u korištenje opreme pokazivanjem, kao i pričanjem, pridružuje im se u isprobavanju igračaka i drugih stvari oko njih i demonstrira im korištenje pojedinih uređaja u centrima prije nego što počnu djeci služiti za provjeravanje i utvrđivanje stečenog iskustva. Ovu svoju ulogu odgajatelj obavlja, prije svega, upućivanjem djece da u što većoj mjeri koriste svoje snage u djelovanju, govoru i mišljenju. Da bi uticao na dječje aktivnosti i pojačao njihove razvojne i sazajne efekte, odgajatelj može postavljati pitanja, preporučivati načine djelovanja, opisivati riječima ono što se događa i poticati djecu da to čine, davati objašnjenja i odgovarati na pitanja, kao i pomagati djeci u obavljanju pojedinih postupaka prilikom ispitivanja i eksperimentiranja pripremljenim materijalom. Usmjeravanje se sastoji i u preporučivanju djeci određenog redosljeda postupaka, što im pomaže da bolje povežu i organiziraju saznanja koja stižu, da ih protumače i uobliče u sheme i pojmove koje će moći koristiti u bitno različitim životnim situacijama. Pored osposobljavanja za samostalno stjecanje iskustva, najvažniji cilj odgajatelja je da djeca u tom procesu osjete zadovoljstvo i razvijaju intelektualnu radoznalost.

U predškolskoj ustanovi na komunikaciju djece utječu organizacija same grupe, način uvođenja djece u razne aktivnosti, izvođenje samih, usmjerenih i slobodnih aktivnosti, a posebno stavovi odgajatelja i njihov način interveniranja (Pehar, 2007, 88). Odgajatelj treba sudjelovati s djecom u komunikaciji kao partner i poticati ih, ne ometajući komunikaciju među djecom. Treba ih poticati da iskazuju svoja osobna iskustva, podržavati njihove inicijative u komunikaciji i odgovarati na svako pitanje. Za uspješan razvoj govora djeteta važan je razgovor između djeteta i roditelja, djeteta i odgajatelja i djece međusobno. Dijete je važno motivirati za govor, uspostavljajući s njime verbalnu komunikaciju o zanimljivim temama. Dijete u govoru ne treba sputavati nego ga treba u svim situacijama poticati na verbalizaciju. Važna je verbalna komunikacija odgajatelja s djecom, ali i komunikacija između djece različitih odgojnih grupa. Djeca starije predškolske dobi su sposobnija za interakciju, verbalnu i neverbalnu komunikaciju. U starijoj grupi djeca govorom planiraju zajedničke aktivnosti, njihovu realizaciju i dogovaraju se. Neophodno je pažnju poklanjati sadržaju, a ne formi onoga što dijete izlaže i njegovati slobodu dječjeg izraza. Metode ili načini efikasni u razvoju dječjeg govora su: govor odraslih, razgovor s djecom, igre, umjetničko čitanje, pričanje, dječje pričanje po sjećanju i slikama (Pjanić, 2006).

Odgajatelj kao savjetnik u organizaciji dječjih aktivnosti kroz igru uvodi djecu u aktivnost, pokazivanjem kao i pričanjem, pridružuje im se u isprobavanju igračaka i drugih stvari oko njih i demonstrira im, a sve s ciljem upućivanja djece da što više koriste svoj govor, mišljenje i razvijaju sebe kao ličnost.

Područja dječijeg razvoja kroz igru

U igri se stvaraju pozitivna emocionalna stanja, ugodna raspoloženja, u njoj se razvijaju osjetilni organi, sposobnosti zamjećivanja, predočavanja, fantazije, razvijaju se brojne psihičke funkcije i intelektualne sposobnosti, usvajaju se znanja. Formiraju se prvi elementarni pojmovi, razvija se motorika, nastaju prva elementarna umijeća i navike, razvija se govor, upoznaju se i prihvaćaju prva pravila, regulira način ponašanja. Igra je prva velika i prava škola za dijete. Osnovna područja koja su obuhvaćena igrom odnose se na razvoj kognitivnih, motoričkih, socijalnih, govornih funkcija, kao i na razvoj samopouzdanja:

Kognitivni razvoj uključuje: - spoznavanje i učenje o doživljajima djece.

Motorički razvoj uključuje: - koordinaciju tjelesnih pokreta, razvoj fine i grube motorike.

Socijalni razvoj uključuje: - razvoj odnosa u obitelji - u početku s majkom, a kasnije s oba roditelja, te s braćom i sestrama, bakama i djedovima.

Govorni razvoj uključuje: - priliku da dijete sluša, čita, piše, izloženost jeziku visoke kvalitete, vokalizaciju.

Razvoj samopouzdanja uključuje: - samostalno pronalaženje rješenja za određeni problem vlastitom aktivnošću i istraživanjem.

Iz navedenog vidimo da igra utječe na djetetov cjelokupni razvoj, te stoga je potrebno da roditelji i odgajatelji budu dobro pripremljeni i educirani kako bi što učinkovitije koristili igru kao metodu rada. Pehar (2008) navodi kako igra omogućuje djetetu da razvija sve svoje sposobnosti:

- perceptivno-motoričke (zdravlje, gruba i fina motorika, spretnost, okulomotorna koordinacija, pravilno držanje, itd.),
- intelektualne (mišljenje, pamćenje, govor, pažnja, percepcija, mašta, učenje, itd.),
- socio-emocionalne (društenost, odnos prema vršnjacima i odraslima, suradnja, odgovornost, samostalnost, empatija, itd.) (Pehar, 2008: 16).

U igri dijete komunicira s drugom djecom, te se uči surađivati s njima, što je važno za njegovu socijalizaciju i razvoj komunikacije. Na taj način dijete usvaja društvene oblike ponašanja, upoznaje odnose među ljudima i regulira svoje ponašanje kao i odnos prema drugima. „Dijete kroz igru bira samo pa ona predstavlja most između njegovih kognitivnih mogućnosti i motivacije, ona je aktivnost koja maksimalno aktivira djetetove snage i sposobnosti. Djeca se drugačije odnose prema zadacima koji su pred njih postavljeni u igri, jer je ona povezana s djetetovim potrebama.“ (Brkić, Tomić, 2017: 445). Igra utječe na djetetov cjelokupni razvoj, te stoga je potrebno da roditelji i odgajatelji budu dobro pripremljeni i educirani kako bi što učinkovitije koristili igru kao metodu rada.

Razvijanje samopouzdanja i socijalnih kompetencija kroz igru

Dijete u igri gradi, rješava probleme, odnosi svoje pobjede, a ukoliko dobije i priznanje raste i dječije samopouzdanje, a i motivacija za boljim uspjehom. Razvoj sposobnosti pojedinih funkcija i socijalnih odnosa u igri se međusobno isprepliću i utječu jedni na druge. „Dijete je socijalno biće koje već u prvim danima života započinje interakciju sa svojom okolinom i tako razvija socijalne vještine. Igra se odražava u velikom broju djetetovih socijalnih vještina” (Lugonja, 2013: 101). Kako će osoba stabilna i društvena biti ovisi od temelja koji su stvoreni još u djetinjstvu. Kako će i kakve odluke u životu donositi određena osoba djelić po djelić se slaže i gradi od rođenja. Igra je sastavni dio života svakog djeteta. Ukoliko je ona kvalitetnija, bogatija, sadržajnija dijete ima bolji preduvjet da izraste u uspješniju osobu. Socijalni kontakti pobuđuju dijete da usavršava svoje sposobnosti, a usavršene sposobnosti omogućavaju kvalitetnije sudjelovanje u socijalnim odnosima i urastanje u socijalno društvo, što opet određuje kvalitetna komunikacija. Kada u procesu igre dijete postane svjesno, jačanjem svojih sposobnosti ono prelazi okvire svoje individualnosti i njegovo „Ja” prodire u svijet, bilo ka predmetima ili stvaralačkim aktivnostima, bilo ka osobama, što opet proširuje i produbljuje socijalne odnose. Time se također mijenja i motivacija, koja utiče na sadržaj i usmjerenost dječije aktivnosti u igri. Izrazito funkcionalnu radost, koja prevladava u početku dječije aktivnosti u igri, postepeno zamjenjuje težnja djeteta za povećanjem vlastitih sposobnosti. Ona naročito dolazi do izražaja u stvaralačkoj igri. Težnja sa socijalnim kontaktima dolazi do izražaja u grupnim igrama (Smiljanić-Čolanović, Toličić, 1996: 150).

Brkić i Tomić (2017) smatraju da se tri načina igrovnog interakcijskog struktuiranja nalaze unutar sljedećih igara:

- igre u kojima je igrovnica interakcija uređena odnosom između pojedinca,
- igre u kojima je igrovnica interakcija uređena odnosom između centralnog igrača i ostalih (ja i drugi ili mi i on/a) i
- igre u kojima je igrovnica interakcija uređena odnosom između igrovnih grupa (mi i oni).

Djeci će se pomoći i u unapređenju veze između donošenja odluka i djetetovog razvoja samopouzdanja tako što će im se omogućiti učenje i razvoj kroz one igre koje djeca sama odaberu. To znači da djeci treba pružiti mogućnost da sami odluče koju će se igru igrati, s kojom igračkom i na koji način. Igra je najprirodnija stvar na svijetu, no sadrži puno više od same zabave. Igra oblikuje društveni okvir u kojem djeca stvaraju odnose koji će trajati čitav život. Socijalizacija djeteta je neodvojiva od igre. Igra je, opet, neodvojiva od učenja. Učenje nije potpuno ni moguće izvan grupe vršnjaka, a igra je, opet, osnovna forma druženja djece. Kroz igru djeca stječu svoja socijalna iskustva, izgrađuju svoje međusobne odnose. U životu je bitno poznavati timski rad. Danas je to tražena kvalifikacija u svakom području života, krenuvši od

obiteljskog do poslovnog. Igra u djetinjstvu izgrađuje timskog igrača za cijeli život. Kako bi se razvila vještina socijalizacije igre trebaju biti naprednije, gdje se koriste riječi, razvija interakcija među djecom. Djeca u međusobnoj interakciji surađujući uključuju i emocionalne i socijalne zahtjeve. Dijete mora do određene mjere svladati svoje emocionalne ispade i da ograniči svoje zahtjeve kao i da poštuje zahtjeve drugih. Sve ovo zahtjeva određeni stupanj emocionalne i socijalne zrelosti, jer dijete inače neće moći da uskladi svoj misaoni proces i odgovarajuće ponašanje s ponašanjem druge djece. Dijete kroz igru gradi, rješava probleme, pobjeđuje, gubi. Socijalni kontakti pobuđuju dijete da usavršava svoje sposobnosti, koje mu opet omogućavaju kvalitetnije sudjelovanje u socijalnim odnosima i urastanje u socijalno društvo.

Faktori koji utječu na dječju igru

Faktori koji utječu na dječju igru i njen razvoj su na samom početku roditelji, zatim odgajatelji u vrtiću, vršnjaci, igračke, kultura. Roditelji su osobe s kojim djeca stvaraju prve kontakte, dijele svoje prve osjećaje. Od kvalitete odnosa s roditeljima ovisi u kakvu će osobu dijete izrasti. Kroz igru roditelj svoje dijete može naučiti važnim životnim lekcijama i utjecati na njihovu bliskost, povezanost i razviti povjerenje. Igrajući se dijete i roditelj stvaraju nova iskustva, provode kvalitetno slobodno vrijeme, a u isto vrijeme prevladavaju osjećaji zadovoljstva, radosti i ostaju trenutci za sjećanje. Odgajatelji u vrtiću imaju određeni plan i program po kojem ujedno i odgajaju i educiraju. Vrtić nudi pregršt igara kroz koje dijete uči. Svaka igra u ovom prostoru i periodu temelji se na zadovoljavanju razvojnih potreba djeteta: socijalizacija, emocionalni razvoj, intelektualni razvoj, tjelesni razvoj. Vrtić je važan za djecu, jer djeca tamo uče pravila ponašanja, kako se ponašati u grupi, među vršnjacima, kako dijeliti, slušati jedni druge i puno drugoga. Igre u vrtiću su priprema djeteta za školu. Vršnjaci mogu uvelike djelovati na dijete i oni su važni, te se u igri poistovjećuju. Kako će se djeca igrati ovisi o njihovom temperamentu, ponuđenim igračkama, interesima. U vrtićima i školama obično postoje grupe djece koja se odvajaju i igraju se onog što ih najviše zanima - istražuju, crtaju, grade. Već u ovoj dobi preko igre može se uvidjeti za što dijete posjeduje afinitet. Način dječjeg igranja se mijenja u skladu sa sposobnostima. Roditelji, odgajatelji, vršnjaci, kao faktori koji utječu na dječju igru, uče dijete socijalnim kompetencijama, razvijaju njegovu bliskost, povezanost i razvijaju djetetovo povjerenje. Također utječu na bolji emocionalni, intelektualni i tjelesni razvoj.

Komparativna analiza zastupljenosti igre u predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj

Kroz kratku komparativnu analizu smo usporedili zastupljenost igre u predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Uzeli samo ove dvije zemlje, jer imaju sličan sustav obrazovanja, susjedne su jedna drugoj, a ne tako davno bile su

u jednoj zajedničkoj državi. Obrazovanje odgajatelja bi također trebalo biti ako ne isto, barem slično. Komparacija bi trebala pokazati ima li nekih novih mogućnosti u igrama za djecu u predškolskim ustanovama.

Stanje u Bosni i Hercegovini

Smatra se da simbolička igra, kao aktivnost koju je dijete samo izabralo, pozitivno utječe na cjelokupan djetetov razvoj. Navedeni stav temelji se na činjenici da simbolička igra, tj. radnja pretvaranja omogućuje djetetu bavljenje i angažirano sudjelovanje u radnjama različitih vrsta koje omogućuju stjecanje različitih vrsta znanja. Na taj način dijete može samostalno učiti i aktivno graditi nova znanja, umjesto da bude podučavano od strane odgajatelja.

Mahmutović (2013) je uradila istraživanje koje je obuhvatilo uzorak od 20 polaznika JU za odgoj i obrazovanje djece predškolskog uzrasta Srebrenik. Starosna dob ispitanika bila je 6 godina. Sam proces posmatranja dječije igre i prikupljanja podataka obavljen je u periodu od deset dana. Proces posmatranja igre i prikupljanja podataka vršen je uz pomoć odgajatelja. Naime, odgajatelji su u toku procesa prikupljanja podataka sudjelovali u organizaciji i usmjeravanju igrovnih aktivnosti, kao i u samom procesu posmatranja dječije igre. U procesu prikupljanja podataka vršeno je promatranje svakog djeteta u grupnoj igri, kao i pojedinačna aktivnosti svakog djeteta. Za svako dijete je postojao odvojeni protokol posmatranja i ček lista u koje su bilježeni specifični oblici ponašanja svakog djeteta u toku igrovnih aktivnosti. Na osnovu dobivenih rezultata u ovom istraživanju Mahmutović (2013) je izvela slijedeće zaključke i preporuke: djecu treba poticati na igru, te ih ohrabrivati i naučiti da sami preuzimaju inicijativu i organizuju igru. Kroz igru s ostalom djecom predškolsko dijete razvije svoje prve i najranije socijalne odnose od kojih će mnogo zavisiti njegovi socijalni kontakti u budućnosti. Zbog toga je neophodno i poželjno djetetu omogućiti igru s drugom djecom. Djecu treba postupno učiti kako da budu spremni na prihvatanje uloga koje ne biraju samo oni, nego koje im dodjeljuju druga djeca, ali kako dijete ne bi steklo dojam da uvijek treba da se potčinjava drugima, potrebno je nekada dozvoliti i da se dijete bori za ulogu koju želi. Zbog toga je poželjno i neophodno u igru uključiti odgajatelje i roditelje kako bi učestvovali u pripremi i organizaciji dječijih igara kroz koje djeca uče nove uloge i način na koji treba da prihvataju različite pozicije u igri. Kada su djeca već spremna za igre sa pravilima neophodno ih je postupno pripremati za poštovanje pravila u igri. Dijeca u svim kulturama već od najranijeg djetinstva, posmatrajući različite uloge i kontakte odraslih, uče da poštuju određena pravila, kojih se moraju pridržavati. Vremenom djeca takvo ponašanje prenose u igru. Učeći se da poštuju pravila u igri, djeca razvijaju svoje socijalne vještine koje im kasnije omogućavaju da uspješno funkcionišu i različitim ulogama i u različitim situacijama.

Dudić (2017) je istraživala terapiju igrom kod djece s teškoćama u razvoju. Na osnovu dostupnih istraživanja, s bosanskohercegovačkog područja, nisu pronađeni pokazatelji koji bi poslužili kao svojevrsni okvir na koji bi se moglo osloniti u istraživačkom dijelu rada, pa se zbog toga usmjerilo na primarne podatke. Sudionici kvalitativnog istraživanja bili su stručnjaci zaposleni u javnom, privatnom i nevladinom sektoru od kojih se nastojalo dobiti informacije o zastupljenosti terapije igrom u njihovom radu.

Rezultati istraživanja Dudić (2017) su pokazali da se igra ne primjenjuje u dvije javne institucije, dok se u institucijama privatnog i nevladinog sektora igra primjenjuje kako za potrebe procjene stanja djeteta, tako i u terapijskom radu sa djecom. Tako Centar za mentalno zdravlje Zenica koji radi na promociji mentalnog zdravlja, prevenciji problema u tom domenu, liječenju i rehabilitaciji osoba sa smetnjama u mentalnom zdravlju ne koristi igru, međutim ponekad se koriste tehnike koje potiču razvoj govora, usvajanje brojeva, boja i predmeta. U Centru za mentalno zdravlje se ne koristi igra u radu sa djecom, u narednih 5 godina planira se oformiti tim stručnjaka za rad sa djecom, jedan uposlenik je trenutno na edukaciji iz dječije i adolescentne psihijatrije. Tim stručnjaka koji će raditi sa djecom činiti će socijalni radnik, socijalni pedagog, psiholog, psihijatar, okupacioni radnik, terapeut i logoped. Prema iskazima ispitanika, bez obzira na uzrasnu dob djece, igra se pokazala kao jako dobro sredstvo u liječenju anksioznih poremećaja, razvojnih poremećaja; depresija, agresivnost, elementi krađe, tvrdoglavost, hiperkinetski sindrom, psihoza i autizam, poremećaja u razvoju govora, poremećaja pažnje i hiperaktivnosti, problema agresivnosti kod djece, problema učenja, enkompreze i enureze, problema u ponašanju, raznih oblika neposlušnosti kod djece, noćnih mora, te posljedica trauma. Igrorne tehnike koje su koristili ispitanici u terapijskom radu pokazale su se kao korisne, kako u procesu dijagnosticiranja, tako i u terapijskom procesu. Ispitanici navode da djeci nisu nepoznanica igračke, crteži, pijesak, voda, naprotiv, to je njihovo prirodno okruženje na kojeg su navikli, i upravo zbog toga djeca se opuste u igri, izgrađuju svoj svijet i izraze osjećanja. Igra na taj način potpuno zaokupira djetetovu pozornost, ali i budi maštu i kreativnost (Dudić, 2017).

Hrvatska

Peša (2018) je uradila istraživanje značaja simboličke igre u zagrebačkim vrtićima. Uvidom u stavove odgajatelja zagrebačkih vrtića (N=170) s ciljem istraživanja značaja simboličke igre za poticanje razvoja predškolske djece u odgojno-obrazovnom kontekstu stekao se uvid u odgojno-obrazovni kontekst kroz tri nivoa: u kategorijama kontekstualne poticajnosti i manifestacije simboličke igre, te situacijskog likovnog izražavanja djeteta. Na temelju rezultata o poticajnosti konteksta može se zaključiti da su odgojitelji prepoznali, te rangirali prioritetne kontekstualne sastavnice, kao najviše rangiranu sastavnicu ističu bogato i poticajno, te fleksibilno

prostorno-materijalno okruženje. Temeljem rezultata o manifestaciji simboličke igre može se zaključiti da su odgajatelji identificirali čimbenike u igrovnim situacijama rangiranjem istih prema vizualnoj prepoznatljivosti. Najviše rangiranu komponentu simboličke igre detektiraju kroz ulogu kojoj dijete integrira radnje iz života, koristi raspoložive objekte. Rezultatima istraživanja pridružuje se stvaralaštvo i perspektiva djece sudionika triju vrtičkih skupina (N=52). Dviju heterogenih skupina s posebnim programima Programom engleskog jezika (N=20) i Programom katoličkog vjerskog odgoja (N= 19), te skupina s redovnim vrtičkim programom, djece u 6-oj godini života (N= 13). Istraživanjem manifestacije simboličke igre i likovnog stvaralaštva djece, identificirane su igrovne inicijative predškolske djece (N= 52) u fenomenu simboličke igre, te njezinom doprinosu cjelovitom razvoju djeteta, a pokazano je da se djeca u heterogenim skupinama više likovno izražavaju nakon igre u odnosu na homogenu skupinu koja se više likovno izražavaju tijekom igre (Peša, 2018).

Badurina (2015) je uradila istraživanje o sudjelovanju odgajatelja u simboličkoj igri djece rane dobi, prema modelu Hadley-a (2002), u odnosu na dva osnovna tipa sudjelovanja: izvan tijeka igre i unutar tijeka igre. Provela je jednogodišnje akcijsko istraživanje s elementima etnografskog pristupa, a na temu međudjelovanja prostorno-materijalnog okruženja na pojavu i razvoj simboličke igre djece rane dobi. U istraživanju je sudjelovalo 197 ispitanika, od čega 20 odgajatelja (6 iz privatnog, a 14 iz gradskih vrtića) i 177 djece u dobi od 1 do 4 godine života, iz 9 odgojnih skupina triju ustanova ranog odgoja i obrazovanja u Zagrebu. U istraživanju su sudjelovale četiri mlađe jasličke skupine (djeca u dobi od 1 do 2 godine života), četiri starije jasličke skupine (djeca u dobi od 2 do 3 godine života) i jedna mješovita jaslička skupina (djeca u dobi od 2 do 4 godine života). Badurina (2015) je došla do slijedećih zaključaka: promatrajući djecu u igri, odgajatelj dobiva razne povratne informacije o tome koliko ih zanimaju ponuđeni materijali i igračke i imaju li ih dovoljno, može predvidjeti eventualne probleme, otkriti kako da se sam uključuje u dječju igru da bi podržao učenje djece u njoj, te identificirao situacije u kojima djeca imaju prilike rješavati probleme, surađivati i pregovarati.

Stavovi odgajatelja derivirani iz diskursa o provedenim simboličkim igrama s djecom u njihovim odgojnim skupinama pokazuju da je poticanje i sudjelovanje u simboličkoj igri djece rane dobi neophodno i da predstavlja sastavni dio njihove prakse. Međutim uočene su određene različitosti u poimanju samog načina intervencije između odgajatelja dvaju gradskih vrtića i odgajatelja privatnog vrtića. Spomenute različitosti odnose se na oblikovanje prostorno-materijalnog okruženja za simboličku igru i uloge odgajatelja u istoj (Badurina, 2015).

Iz navedenih diskursa odgajatelja raspoznaje se srodno stajalište i suglasnost o neophodnosti poticanja razvoja simboličke igre djece rane dobi i aktivnoj ulozi od-

gajatelja u tom procesu, ali ujedno i određena raznovrsnost u pojedinostima načina realiziranja te uloge. Odgajatelji dvaju gradskih vrtića oblikuju prostorno-materijalno okruženje za simboličke igre djece rane dobi na način da promišljaju o vrstama, načinima ponude, količini, dostupnosti i primjerenosti materijala i igračaka koje nude djeci za reprezentiranje različitih simboličkih radnji unutar jednog scenarija igre. Prilikom oblikovanja određenog centra aktivnosti nude sav, prema njima potreban materijal i igračke. S druge strane, odgajatelji privatnog vrtića na temelju nekoliko ponuđenih poticaja (u obliku realnog predmeta i izrađenog materijala) i promatranja dječje igre s ponuđenim materijalom postepeno nadopunjuju određeni centar aktivnosti potrebnim materijalima za koje smatraju da će simboličku igru djece učiniti kompleksnijom (Badurina, 2015). Simbolička igra djece rane dobi zahtijeva različite oblike praćenja i sudjelovanja o kojima odgajatelj treba unaprijed detaljno promisliti, a zatim tek djelovati. Sustavno i detaljno promatranje dječjih simboličkih igara zapravo daje odgajatelju odgovor kada, kako i na koji način bi trebao biti uključen.

U BiH su istraživanja, kojih nema baš mnogo, rađena s ciljem otkrivanja korisnosti dječje igre na razvoj djeteta. Rađeno je istraživanje terapije igrom kod djece s teškoćama u razvoju, gdje je dobiveno da se igra kao terapija ne provodi u svim institucijama koje imaju djecu s teškoćama u razvoju. Rezultati istraživanja su pokazali da se igra ne primjenjuje u dvije javne institucije, dok se u institucijama privatnog i nevladinog sektora igra primjenjuje kako za potrebe procjene stanja djeteta, tako i u terapijskom radu sa djecom. Bez obzira na uzrasnu dob djece, igra se pokazala kao jako dobro sredstvo u liječenju anksioznih poremećaja, razvojnih poremećaja; depresija, agresivnosti, kod elemenata krađe, tvrdoglavosti, hiperkinetskog sindroma, psihoza i autizma, poremećaja u razvoju govora, poremećaja pažnje i hiperaktivnosti, problema agresivnosti kod djece, problema učenja, enkompreze i enureze, problema u ponašanju, raznih oblika neposlušnosti kod djece, noćnih mora, te posljedica trauma.

U Hrvatskoj je rađeno više vrsta i veći broj istraživanja, koja su većinom rađena u odnosu na značaj simboličke igre za razvoj djece u vrtićima. Najviše rangiranu komponentu simboličke igre odgajatelji detektiraju kroz ulogu kojoj dijete integrira radnje iz života, koristi raspoložive objekte. Pokazano je da se djeca u heterogenim skupinama više likovno izražavaju nakon igara u odnosu na homogenu skupinu, koja se više likovno izražavaju tijekom igre. Rezultati istraživanja su pokazali određene razlike između privatnih i gradskih vrtića: kod odgajatelja se raspoznaje srodno stajalište i suglasnost o neophodnosti poticanja razvoja simboličke igre djece rane dobi i u aktivnoj ulozi odgajatelja u tom procesu, ali ujedno i određena raznovrsnost u pojedinostima načina realiziranja te uloge. Odgajatelji dvaju gradskih vrtića obliku-

ju prostorno-materijalno okruženje za simboličke igre djece rane dobi na način da promišljaju o vrstama, načinima ponude, količini, dostupnosti i primjerenosti materijala i igračkaka koje nude djeci za reprezentiranje različitih simboličkih radnji unutar jednog scenarija igre, odnosno prilikom oblikovanja određenog centra aktivnosti nude sav, prema njima potreban materijal i igračke. S druge strane, odgajatelji privatnog vrtića na temelju nekoliko ponuđenih poticaja (u obliku realnog predmeta i izrađenog materijala) i promatranja dječje igre s ponuđenim materijalom postepeno nadopunjuju određeni centar aktivnosti potrebnim materijalima za koje smatraju da će simboličku igru djece učiniti kompleksnijom. Sustavno i detaljno promatranje dječjih simboličkih igara zapravo daje odgajatelju odgovor kada, kako i na koji način bi trebao biti uključen.

Očito je da je prepoznata važnost igre kod djece u vrtićima u obje države, s napomenom da je u BiH rađeno mnogo manje istraživanja, ili je možda ipak manjak istraživanja u BiH prividan. Mogućnost je možda da neka istraživanja nisu javno publicirana, nisu dostupana širem krugu čitatelja.

ZAKLJUČAK

Predškolska dob djeteta je u potpunosti ispunjena igrom i zauzima važno mjesto u njegovom životu. Igra je nešto što nas prati od djetinjstva, pa sve do zrelosti. Bez igre nema razvoja. Dijete kroz igru razvija sve svoje sposobnosti. Važna je u svakom segmentu razvoja i u svakom periodu života. Igra potiče razvoj, dijete ne smije zaostati ni u jednom segmentu razvoja, jer će se odraziti i na ostala razvojna područja. Ukoliko dijete ne stimuliramo tjelesno, ono će zaostati i u intelektualnom, socijalnom i emocionalnom razvoju. A igra je pokretač. Kroz igru dijete komunicira, ispunjava se, kvalitetno i edukativno provodi slobodno vrijeme. Igra stimulira i motivira djecu, a to je vrlo bitno u djetinjstvu. Kvalitetna igra u ranom djetinjstvu je podloga za izrastanje u kvalitetnu i zrelu osobu. Igra se smatra jednim od najprimjerenijih oblika učenja i poticanja stvaralaštva. Odgajatelji su svjesni da je njihov osnovni zadatak poticati, stimulirati djecu, jačati im samopouzdanje, kreativnost, i u svemu što doprinosi stalnom razvoju djetetove ličnosti. Osim zabavnog karaktera, igra pruža mogućnosti spontanog učenja, usvajanja novih spoznaja, razvijanja različitih sposobnosti, vještina, stavova i navika.

Kada govorimo o usporedbi stanja Hrvatske i Bosne i Hercegovine u zastupljenosti igre i njene uloge na razvoj komunikacije među djecom dolazimo do saznanja da je igra korištena kao terapijsko sredstvo za razvoj kompetencija djece. Uvidjelo se da se raznovrsnost i mogućnosti igre više koriste u privatnim vrtićima u odnosu na gradske vrtiće. Dječija igra je multifunkcionalna aktivnost koja stvara napetost, uzbuđenje i ostvaruje se u specifičnim verbalnim i neverbalnim komunikacijama.

Igra i pozitivan stav roditelja, odgajatelja prema igri, djetetu omogućuje da se razvija skladno i harmonično. Što god da dijete radi ono od početka svog života nešto priopćava, upućuje poruke, govori. Razvoj govora se odvija svakodnevno, u svakoj aktivnosti. Ipak, kako bi se razvio govor potrebna je komunikacija. Razvoj govora i sposobnosti komunikacije ima veliko značenje za razvoj djeteta kao socijalnog, intelektualnog, emocionalnog bića, te pridonosi psihičkom sazrijevanju djeteta. Razvojem govora sve se jasnije izražavaju dječije emocije i njegov intelektualni napredak. Igra kao takva stimulira i motivira djecu, a to je vrlo bitno u djetinjstvu. Kvalitetna igra u ranom djetinjstvu je podloga za izrastanje u kvalitetnu i zrelu osobu.

LITERATURA

1. Badurina, P. (2015), Odgojitelj i simbolička igra, Napredak 156 (1 - 2) 47 - 75
2. Brkić, M., Tomić, R. (2017), Obiteljska pedagogija, Sveučilište Hercegovina, Međugorje.
3. Dudić, A (2017), Play terapija: primjena terapeutske igre u radu s djecom s razvojnim teškoćama, DHS 2 (2017), 405-424
4. Đurić, A. (2009), Važnost igre u nastavnom procesu : (igrokaz, simulacije i računalne igre), Školski vjesnik, Vol. 58, Zagreb.
5. Lugonja, M. (2013), Defektologija, FPMOZ, Mostar.
6. Mahmutović, A. (2013), Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta, Metodčki obzori, 8 (2013) 2, No.18, 21-33.
7. Pehar, L. (2008), Predškolska pedagogija, FPMOZ, Mostar.
8. Peša, A. (2018), Obilježja igre i interesa djece predškolske dobi, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb,
9. Pjanić R. (2006), Metodika rada na razvoju govora djece u predškolskoj ustanovi, Grafičar, Bihać
10. Smiljanić-Čolanović, V., Toličić, I. (1966), Dječja psihologija, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd.